

הסכת שיתופי – תוצר לדוגמה

הסכתים

ספרות חמ"ד משימה מבוקרת, (9111)

חמוצים - על ההחמצה בנובלה תהלה/ש"י עגנון	
	חמוצים ביתיים מתוך מטבח מקומי, לימור תירוש מבשלת ומצלמת https://www.limortiroche.com/2012/06/cumbers-pickled-with-salt
מגשים: אור יהודה הולאן, יוני טוקייר	
קישור להסכת	

תיאור הנושא/הסוגיה/הדילמה

ההסכת שלנו יעסוק בנושא ההחמצה כפי שהוא בא לידי ביטוי בנובלה תהילה. במהלך ההסכת נשלב את המקורות הבאים: הגדרת המושגים החמצה ודחיינות, FOMO, מאמר חז"ל "מצווה הבאה

לידך אל תחמיצנה", השיר 'אני הפעם הבאה' / יהודה עמיחי, 'כל עוד הנר דולק אפשר לתקן' / ישראל סלנט והמושגים הספרותיים הבאים: מוטיב 'הגיע לא-הגיע', מוטיב האור, אפיון ישיר ואפיון עקיף, אינטרקטסטואליות.

לאורך הנובלה תהילה, הגיבורה הראשית של הנובלה, מתמודדת עם החמצה של חיים שלמים שהיו יכולים להיות מנת חלקה לולא עשה אביה את המעשה של קריעת התנאים ופגע פגיעה אנושה בדמותו של שרגא, שהיה הארוס שלה. מאותו רגע, קיבלו חייה של תהילה תפנית: החתונה בוטלה, היא שודכה לאדם אחר, שברבות הימים התברר שאף הוא נמשך לחסידות. בנה הגדול נפטר מעט לפני הגעתו למצוות, בנה השני טבע גם כן ממש לפני בר המצווה. בתה, שבה היא השקיעה את כל מרצה, גרמה אף היא להחמצה נוראה: מעט מאוד לפני חתונתה היא בורחת לבית הכומריות ומתנצרת. תהילה מחמיצה כל הזדמנות לאושר, אך תגובתה להחמצה זו מלמדת אותנו על חיים של משמעות ועל היכולת להתמודד עם אתגרים ועם חיים שלא מאירים פנים. תהילה היא דמות עגולה, שמתפתחת לאורך הנובלה, ומחליטה לחיות את חייה בתיקון, הארת פנים לאחר ומיצוי הרגע, לעומת ההחמצה אותה חוותה. ההחמצה באה לידי ביטוי בנובלה ע"י מוטיב "הגיע לא-הגיע": לאורך הנובלה עגנון משתמש במטבע לשון זו של כמעט ובכך מדגיש את ההחמצה שאותה תיארו לעיל. בהסכת זה ניפגש עם הפנים השונות של ההחמצה בספרות ובמהלך הדורות, החל מהחמצה בתנ"ך ועד להחמצה בימינו בכל תחומי החיים ואפילו בספורט. כל אחד מאיתנו בחר נושא אותו הוא חקר, עיבד מקורות ופיתח כדי ליצור הסכת מאוזן, מעניין ומעשיר. מקווים שלא פספסנו שום דבר!

מקורות: שם פוני, מלכה. "ש"י עגנון – פרקי לימוד". ידיעות אחרונות, 1995

שמואלי, אפרים. בוויכוח על עגנון – האם הסיפור 'תהילה' קושר כתרים למסורת?". דפים למחקר בספרות, אוחר מאתר <http://www.jstor.org/stable/23417402> pp. 191–96.

היבטים: פרשנות/עמדה/תובנה אישית

היבט: פרשנות/עמדה/תובנה - יוני 1

החמצה ותיקון

ההחמצה בנובלה "תהילה" של ש"י עגנון אינה רק אירוע טראגי, אלא הופכת למצע שמתוכו צומחת משמעות עמוקה ויכולת תיקון. ההחמצה המרכזית בחיי הגיבורה, שהתרחשה בגלל קריעת התנאים עם ארוסה שרגא, גררה אחריה שרשרת של אובדנים והחמצות נוספות, כגון מות בניה לפני בר המצווה והתנצרות בתה רגע לפני חתונתה. עגנון משתמש במוטיב "הגיע לא הגיע" כדי להדגיש את תחושת ה"כמעט" המלווה את תהילה. עם זאת, תגובתה להחמצה מלמדת על חיים של משמעות ועל היכולת להתמודד עם אתגרים. המושג המרכזי שתרם לגיבוש הפרשנות הוא

תיקון, המקבל ביטוי מובהק בפתגם המיוחס לרבי ישראל מסלנט, מייסד תנועת המוסר: "כל עוד הנר דולק אפשר לתקן" (אתר "זושא", כל עוד הנר דולק אפשר לתקן). פתגם זה נותן לאדם אפשרות מנטלית להתמודד עם ההחמצה ולתקן אותה בזמן שנותר לו. הדבר מתקשר למוטיב האור בנובלה, שכן "שרגא" פירשו "נר" בארמית, ותהילה מחפשת אותו כדי לא להחמיץ את השעה ולתקן את המעוות. כל עוד הנר דולק מקבל משמעות נוספת בנובלה של עגנון, בכך שהתיקון אותו תהילה עושה מתבצע כלפי הנר עצמו - ארוסה לשעבר, שרגא. הנר, מבטא גם את נפש האדם וחיי האדם, והתיקון שתהילה מבצעת הוא כלפי החיים עצמם. תהילה חיה את חייה במלואם, גם כשהם אינם מושלמים, מתוך הבנה שיש לה תפקיד ומשמעות במציאות שבה היא נמצאת. היא אינה מנסה לברוח או להיות מרירה, אלא מבינה את שליחותה בחסד. בכך, ההחמצות הגדולות בחייה של תהילה הופכות אותה בסופו של דבר לאדם מזוכך, המקפיד שלא להחמיץ שום הזדמנות לעשיית טוב והוספת אור בעולם.

ההחמצה הינה תמה חוזרת בסיפורי עגנון. בנובלה אחרת שלו, "סיפור פשוט" (ש"י עגנון, 1935), הגיבור הירשל מחמיץ את ההזדמנות להיות עם האישה שהוא אוהב, כלומה, ולחיות את החיים כפי שהוא היה רוצה. במקום זאת, הוא נכנע לתכתיבים חברתיים ולא ימו השתלטות, ונישא לאישה שהוא לא אוהב. ההחמצה הנוראית של האהבה, של חיי הנפש והרוח, מובילה אותו לשיגעון של ממש. בהשוואה לנובלה "תהילה", ההחמצה של תהילה מובילה אותה דווקא לעשיית טוב ולראיית האחר, ולא להתנתקות מהעולם ולשיגעון, כמו הירשל.

מושגים: מוטיב הגיע לא-הגיע ומוטיב הנר, אינטרטקסטואליות.

היבט: פרשנות/עמדה/תובנה – 2 אור

חרדת החמצה (FOMO) וזריזות

ההיבט השני בוחן את ההחמצה מנקודת מבט של התנהלות אנושית, כשהוא מציב ניגוד בין דמותה הזריזה של תהילה לבין הנטייה האנושית לדחיניות ולחרדה מודרנית מהחמצה. תהילה, לאחר שחוותה את ההחמצות הכואבות ביותר בחייה – בעיקר התנצרות בתה – משנה את התנהלותה מחיבור לעולם העסקים והחומר להתמקדות מלאה בשליחות של חסד וזריזות לקראת מצוות. היא נזהרת שלא להחמיץ יותר שום הזדמנות לעשיית טוב, עד כדי כך שערב לפני פטירתה היא טורחת לנקות את ביתה בצורה יוצאת דופן. הפרשנות המרכזית נשענת על ערך הזריזות, המבוסס על מאמר חז"ל "מצווה הבאה לידך אל תחמיצנה". זריזות זו מבטאת התעלות מעל החומר, שהוא עולם של עצלות וכבדות, ומהווה ביטוי להבנה עמוקה של ערך הזמן והמצווה. לעומת זאת, החיים המודרניים מאופיינים בחרדת החמצה (FOMO) – "פחד לא לדעת שמהו קורה" או חשש כפייתי להחמיץ חוויות חברתיות או אירועים מספקים. חרדה זו גורמת לשימוש מוגבר ברשתות חברתיות, מסיחה את הדעת ואף מביאה אנשים לעשות ויתורים והחמצות בחייהם שלהם, שכן הם מנוהלים על פי הפחד ממה שאחרים חווים. הניגוד בין תהילה, שחיה חיים שלמים כשהיא נוכחת במקומה, לבין אלו הנתונים ל-FOMO, מראה כיצד החשש מלהחמיץ יכול להפוך לזרז לפעולה חיובית של זריזות וחיבור רוחני. הזריזות של תהילה מופיעה באנלוגיה ניגודית לכבדות ולחוסר האכפתיות שמאפיינים את דמותה של הרבנית שנשארת במקומה ולא מכניסה את עצמה למצב של אפשרות לחוות החמצה ובגלל זה היא מחמיצה אפילו יותר.

החשש מהחמצה מזכיר את שירו של יהודה עמיחי: "אני הפעם הבאה".

"אני עומד עֲכָשׁוּ בְנוֹךְ"

שְׁאוֹתוֹ רְאִינוּ יַחְדָּו מִן הַגִּבְעָה:

הַעֲצִים שֶׁנָּעוּ בְרוּחַ,

כְּנוּעַ אֲנָשִׁים בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים
וְאִשָּׁר מִרְחָקָם הֶקְרֹב כָּל-כָּךְ
הָיָה לֹלֵא נָשָׂא,
וְאֶמְרָנָה,
"חֲבֹל שְׂאִין לָנוּ זָמָן.
כְּשֶׁנִּהְיָה בַּפֶּעַם הַבָּאָה, נִלְךָ לְשֵׁם".
אֲנִי שָׁם.
וְיֵשׁ לִי זָמָן,
אֲנִי הַפֶּעַם הַבָּאָה."
(עמיחי יהודה, 1985)

השיר מתאר שתי סיטואציות שונות, בזמנים שונים: סיטואציית העבר, בה התחושה הייתה ש"אין לנו זמן", תחושה של החמצה או דחיינות, וסיטואציית ההווה, בה הדובר מממש את הרצון שלו מהעבר ומצליח לחוות את הרגע עד תומו. סופו של השיר מעניק תקווה למיצוי ולהתמקדות ברגע, במקום לחשוב כל הזמן על מה החמצת בעבר או לדחות את הדברים לעתיד. שני הזמנים בשיר: העבר מול ההווה, ההחמצה מול תחושת הסיפוק, מקבילים לשני הזמנים בנובלה "תהילה": תחושת ההחמצה בעבר לעומת רצונה של תהילה למצות את הרגע עד תומו בהווה ולהספיק ככל יכולתה.

הפרשנות למאמר חז"ל "מצווה הבאה לידיך אל תחמיצנה" (מכילתא שמות י"ב, י"ז) מתבססת על התובנה שדמותה של תהילה, לאחר שחוותה את ההחמצות הגדולות (ובפרט התנצרות בתה), הופכת לאדם מזוכך, הנזהר שלא להחמיץ יותר שום הזדמנות לעשיית טוב וחסד. ניתן להרחיב היבט זה דרך דבר המהר"ל שמסביר שההתמהמהות במצוות מראה על חיבור לעולם החומר, שהוא עולם של עצלות וכבדות. לעומת זאת, הזריזות מראה על התעלות מעל החומר והתחברות לרוחניות. לכן, יראת שמים אמיתית מובילה באופן טבעי לזריזות. לכן, כשאדם זריז במצוות מתוך יראת שמים, זה לא רק "לצאת ידי חובה" או פחד טכני לפספס, אלא ביטוי להבנה עמוקה של ערך הזמן והמצווה. רואים מדבריו של המהר"ל שהחשש הראשוני מההחמצה, יכול להוליד הבנה עמוקה ורוחנית (רבי יהודה ליווא בן בצלאל, נתיבות עולם, נתיב העבודה פרק ה'). וככה גם ניתן לראות בדמותה של תהילה - בהתחלה היא מעידה על עצמה שהיתה שקועה בענייניה והזניחה את חינוכה של בתה, והיתה מחוברת יותר לעולם החומר, אולם כאשר הבינה את גודל ההחמצה לאחר שבתה התנצרה היא התחברה עוד יותר לעולמה הרוחני. אותה "זריזות של עלמות" אותה מזהה המספר בתחילת הסיפור הוא אפיון ישיר של דמותה של תהילה, ככזו שזריזה למצוות ולמעשים טובים. לסיכום ראינו כיצד מנקודת מבט זו החשש מהחמצה יכול דווקא להיות זרז לפעולות של הוספת טוב. מושגים: אנלוגיה ניגודית, אפיון ישיר ועקיף.

מקטעים

מקטע 1

שמירה

מקטעים

יוני, אור

→ הוספת פרטים למקטע

* כותרת מקטע – הגדרת

מטרתו

פתיחה

מה יאמר במקטע

פתיחה (60 שניות)

יוני: ברוכים הבאים למהדורה החדשה של הפודקאסט שלנו, "חמוצים". אני יוני, והיום נצלול לעולם המרתק של ההחמצה כפי שהוא משתקף בנובלה "תהילה" מאת ש"י עגנון.
אור: שלום לכולם, אני אור. היום נבחן כיצד נושא ההחמצה מעצב את חייה של תהילה, הגיבורה הראשית, ואיך זה משקף את החיים שלנו.
יוני: בדיוק כך, אור. נדבר על איך החמצה אחת יכולה לשנות את מסלול החיים שלנו, ואיך אנחנו יכולים להתמודד עם זה.

🔍 B I U ▼ ≡ ≡ ≡ ▼ ▼ A ↶ ↷

תוספות אמנותיות מתוכננות

מקטע 2

שמירה

מקטעים ?

יוני, אור

→ הוספת פרטים למקטע

*כותרת מקטע – הגדרת מטרתו

מהי החמצה?

מה יאמר במקטע

מהי החמצה? (90 שניות)

אור: אז יוני, בוא נתחיל מהבסיס. מה זו בעצם החמצה?
יוני: שאלה מצוינת, אור. החמצה היא בעצם אובדן של הזדמנות, או אי-מימוש של פוטנציאל.
זה יכול להיות משהו קטן, כמו לפספס אוטובוס, או משהו גדול, כמו לא להגשים חלום חיים.
אור: נכון מאוד. ובנובלה "תהילה", אנחנו רואים החמצה בקנה מידה גדול, שמשפיעה על חיים שלמים.

יוני: בדיוק. עגנון מציג לנו את תהילה, שחייה השתנו לחלוטין בגלל מעשה אחד של אביה -
קריעת התנאים עם הארוס שלה, שרגא.
אור: וזו רק ההתחלה של שרשרת החמצות בחייה של תהילה.

 B I U ▼ ≡ ≡ ≡ ▼ ▼ A ↶ ↷

תוספות אמנותיות מתוכננות

מוזיקת מעבר.

3 מקטע ▼

שמירה

מקטעים ?

יוני, אור

→ הוספת פרטים למקטע

* כותרת מקטע – הגדרת מטרתו

ההחמצה בתהלה

מה יאמר במקטע

ההחמצה ב"תהילה" (60 שניות)
יוני: נכון, אור. בוא נדבר על איך ההחמצה באה לידי ביטוי בנובלה.
אור: עגנון משתמש במוטיב מעניין לאורך הנובלה - "הגיע לא הגיע". זה ממש מדגיש את תחושת ה"כמעט" שמלווה את תהילה.
יוני: ממש כך. אנחנו רואים את זה בכל תחנה בחייה - הנישואים שלא יצאו לפועל, הבנים שנפטרו ממש לפני בר המצווה, הבת שהתנצרה רגע לפני חתונתה.
אור: זה באמת מראה איך החמצה אחת יכולה להוביל לשרשרת של החמצות נוספות.

📖 B I U ▼ ≡ ≡ ≡ ▼ ▼ A ↶ ↷

תוספות אמנותיות מתוכננות

▼ מקטע 4

שמירה 📁

🔍 מקטעים

יוני, אור

→ הוספת פרטים למקטע

* כותרת מקטע – הגדרת מטרתו

דחינות והחמצה

מה יאמר במקטע

דחיינות והחמצה (30 שניות)
יוני: אור, את חושבת שיש קשר בין דחיינות להחמצה?
אור: בהחלט, יוני. הרבה פעמים אנחנו דוחים דברים ובסוף מחמיצים הזדמנויות. זה מזכיר לי את השיר של יהודה עמיחי שמדבר על זה.
יוני: כן, "אני הפעם הבאה". בואי נקרא אותו במלואו:
אור: [קורא את השיר]
"אני עומד עֲכָשׁוּ בְנוֹף
שְׁאוֹתוֹ רְאִינוּ יַחְדָּו מִן הַגִּבְעָה:
הַעֲצִים שֶׁנָּעוּ בְרוּחַ,
כְּנוּעַ אֲנָשִׁים בְּאַחֲרִית הַיָּמִים
וְאִשֶּׁר מְרַחֵקִם הַקְּרוֹב כָּל-כָּן:
הִיָּה לֹא נָשָׂא,
וְאֶמְרָנוּ,
"חֲבֵל שָׁאִין לָנוּ זָמָן.
כְּשֶׁנִּהְיָה בַּפֶּעַם הַבָּאָה, נֵלֶךְ לְשֵׁם".
אֲנִי שֵׁם.
וַיֵּשׁ לִי זָמָן,
אֲנִי הַפֶּעַם הַבָּאָה".
יוני: זה ממש ממחיש את הסכנה שבדחיינות.

🔍 B I U ▼ ≡ ≡ ≡ ▼ 🎨 ▼ A ↶ ↷

תוספות אמנותיות מתוכננות

5 מקטע ▼

שמירה 📁

מקטעים

יוני, אור

→ הוספת פרטים למקטע

***כותרת מקטע – הגדרת מטרתו**

החמצה בספורט

מה יאמר במקטע

היבט ראשון - החמצה בספורט (90 שניות)
אור: יוני, אתה מומחה לספורט. איך ההחמצה באה לידי ביטוי בעולם הזה?
יוני: או, זה נושא ענק בספורט. חשבי על החמצת פנדל במשחק גורלי, או על ספורטאי
שמפספס את האולימפיאדה בגלל פציעה.
אור: זה נשמע קשה מאוד להתמודדות.
יוני: נכון, אבל זה גם מקום שבו אנחנו יכולים ללמוד הרבה על התמודדות עם החמצה. יש
פתגם ידוע שמיוחס לרבי ישראל מסלנט: "כל עוד הנר דולק אפשר לתקן".
אור: זה מזכיר את המוטיב של האור ב"תהילה", נכון? שרגא, שפירושו נר, והחיפוש של תהילה
אחריו.
יוני: בדיוק! זה מראה שגם אחרי החמצה, תמיד יש הזדמנות לתיקון.

🔍 B I U ▼ ≡ ≡ ≡ ▼ ▼ A ↶ ↷

תוספות אמנותיות מתוכננות

6 מקטע ▾

שמירה

מקטעים

→ הוספת פרטים למקטע

יוני, אור

* כותרת מקטע – הגדרת מטרתו

חרדה מהחמצה וריאיון

מה יאמר במקטע

היבט שני - חרדה מהחמצה וריאיון (120 שניות)
אור: יוני, בוא נדבר על נושא שמעסיק הרבה אנשים היום - חרדה מהחמצה, או בלעז FOMO.
יוני: כן, זה תופעה מעניינת. יש לנו פה ריאיון קצר עם מישהי שחוזה את זה. בואי נשמע.
[קטע מוקלט של ריאיון]
מרואינת: "תמיד יש לי את התחושה הזאת שאני מפספסת משהו. אני כל הזמן בודקת את הטלפון, את הרשתות החברתיות. זה ממש מפריע לי להתרכז ולהנות מהרגע."
אור: וואו, זה נשמע באמת מאתגר. מה אתה חושב על זה, יוני?
יוני: זה מזכיר לי את הקטע מהספר "הילד הזה הוא אני" - "אם אתם רוצים שאשכב לישון מוקדם, אז תסגרו את הטלויזיה שתפסידו גם". זה ממש מדגים את הפחד הזה מלהחמיץ.
אור: נכון, וזה מעניין לחשוב על זה בהקשר של תהילה. היא בעצם ההפך הגמור מזה, נכון?
יוני: בדיוק! תהילה חיה את חייה במלואם, גם כשהם לא מושלמים. היא לא מנסה לברוח או להיות מרירה, אלא מבינה שיש לה תפקיד ומשמעות גם במצב שבו היא נמצאת.

📖 B I U ▼ ≡ ≡ ≡ ▼ ▼ A ↶ ↷

תוספות אמנותיות מתוכננות

7 מקטע ▾

שמירה 📁

🔍 מקטעים

→ הוספת פרטים למקטע

יוני, אור

* כותרת מקטע – הגדרת מטרתו

החמצה בתנ"ך

מה יאמר במקטע

היבט שלישי - החמצה בתנ"ך (30 שניות)
אור: יוני, אנחנו לא יכולים לדבר על החמצה בלי להזכיר את התנ"ך, נכון?
יוני: בהחלט לא! חשבי על משה שלא נכנס לארץ ישראל, או על שאול שמאבד את המלוכה.
אלו דוגמאות קלאסיות להחמצה.
אור: זה מראה כמה הנושא הזה עמוק ומושרש בתרבות שלנו.

📖 B I U ▼ ≡ ≡ ≡ ▼ 🎨 ▼ A ↶ ↷

תוספות אמנותיות מתוכננות

8 מקטע ▾

שמירה 📁

🔍 מקטעים

יוני, אור

→ הוספת פרטים למקטע

* כותרת מקטע – הגדרת מטרתו

סיכום ומסקנות

מה יאמר במקטע

סיכום ומסקנות (30 שניות)
יוני: אז אור, מה אנחנו לוקחים מכל זה?

אור: אני חושבת שהמסר העיקרי הוא שהחמצה היא חלק מהחיים, אבל השאלה היא איך אנחנו מתמודדים איתה.
יוני: נכון מאוד. כמו תהילה, אנחנו יכולים לבחור לחיות חיים מלאי משמעות, גם אחרי החמצות.
אור: ובזה אנחנו מסיימים את הפרק הזה של "חמוצים". תודה רבה לכם על ההאזנה!
יוני: להתראות בפעם הבאה, ואל תשכחו - כל עוד הנר דולק, אפשר לתקן!

🔍 B I U ▼ ≡ ≡ ≡ ▼ A ↶ ↷

תוספות אמנותיות מתוכננות

מושגים

מוטיב ההחמצה, מוטיב הגיע-לא הגיע, מוטיב הנר.
אינטרטקסטואליות. ארמז.
תובנה- ההחמצה החברתית
תובנה- החמצה בספורט
פרשנות- השפעת ההחמצה על חייה של תהילה

מקורות

ש"י עגנון, סיפור פשוט, 1935, , , ,
אטלס יהודה, והילד הזה הוא אני, כתר, 1977, , , ,
עמיחי יהודה, מאחורי כל זה מסתתר אושר גדול, הוצאת שוקן, 1985, , , ,
פוני, מלכה. "ש"י עגנון – פרקי לימוד". ידיעות אחרונות, 1995, , , ,
עציון יעקב, החמצה חמצן וחומס, באתר מעמקים, גליון מס' 42 סיון תשע"א, , , ,
מכילתא, שמות י"ב:י"ז באתר "ויקיטקסט" במרשתת, , , ,
רבי יהודה ליווא בן בצלאל, המהר"ל מפראג, ספר "נתיבות עולם", נתיב העבודה פרק ה' "ספריא" (אתר) במרשתת, , , ,
שמואלי, אפרים, "S.Y. Agnon's 'Tehila' and Efraim Shmueli / בוויכוח על עגנון – האם הסיפור 'תהילה' קושר כתרם למסורת?" Dappim: Research in Literature / דפים למחקר בספרות, JSTOR, vol. 4, 1988, pp. 191–96. http://www.jstor.org/stable/23417402 . Accessed 9 Dec. 2025